

— Vatan Derdi, Yurt Derdi —

Ahıska Türkleri'nin Sürgün Folkloru

Doç. Dr. Asif ABBASOĞLU

Ana toprağı, vatan, yurt... Türk oğlu dünyaya gözünü açtığı zaman bu mukaddes kelimelerin sihrine kapılmıştır. Vatan toprağını «Ana hakkı - Tanrı hakkı», er namusu kadar yüce tutan Türk, vatansız yaşayamaz. Türkün kalbi ebedi vatan sevgisi, yurt hasreti ile çarpmaktadır. Bu dünyanın hiç bir yerinde gariplik derdi, gurbet faciası Türk folklorundaki kadar geniş yer kaplamaz.

Son yıllarda, tarihte görülmemiş milli sürgün faciasına düşmüş bir çok Türk elleri için gariplik, gurbet yurt hasreti milli bir facia halini almıştır. Amansız bir soykırıma, milli sürgüne maruz kalmış olan Kırım Türkleri, Ahıska Türkleri, Karaçaylılar, Balıklar, Gökçeliler... insanlığın en faciâlı sayfalarından birini —sürgün folklorunu— yaratmışlardır.

15 Kasım 1944'ten beri vatanına hasret kalmış olan Ahıska Türkleri'nin sürgün folkloru, kahraman bir milletin acılarını, hasretlerini, istek ve dileklerini ifade etmektedir. Bu folklorun çıkış noktası, vatan sevgisi, ana yurdu hasretidir. Vatana dönme ideali halkı yaşatan yegane kuvvettir.

Yurt sevgisi Ahıska Türklerinin atasözlerinden şöyle açıklanmaktadır :

«Eviden göçen ev kadar yıkılır, kövden göçen köv kadar yıkılır», «Vatan hasretç çektim gözlerime kan geldi, vatanıma kavuştum cesedime can geldi», «Vatan vatan deyip sızlar yürek», «Vatana geldim imana geldim...»

Sürgüne dair motifler, manilerde kendilerine özel bir yer bulmaktadır. Vatansızlığın yürekte açtığı yara, manilerde «doğma toprağın», «yalbuz dağların», «mor menekşeli derelerin», «zarhoş puvarların», «yeşil meşelerin...» hasretiyle artar, katmerlenir :

Dağları karladılar
Yolları bağladılar
Bu yeri halta gibi
Boynuma bağladılar
Dertliyim dereliyim
Yürekten paralıyım
Ağaçlar çiçek açtı
Yine ben yaralıyım

Sürgün manilerinde, halkı yurdundan ayıran düşmana duyulan nefreti ortaya koyan örnekler sıkça rastlamak mümkündür :

Sarı Urus gemisi
Hep ilerj hep geri
Nikolay gözün çıkısın
Dul koydun gelinleri

Ahıska yöresi ile ilgili efsaneler, hatıralar ve rivayetler de sürgün folk-

lorunun güçlü bir kolunu meydana getirmektedir. Bu efsane ve hatıralar, tarihi şahsiyetler, evliyalara, erenlere, şehitlere, tarihi âbideler (Ahmediye Camii, Altun Kale, Türbe, Mukaddes Ağaçlar, Taşlar, Sular...), muharebeler ve sürgünde karşılaşılan olaylar ile ilgilidir.

Ahıska'nın sürgün türküleri de çok dokunaklı ve kederlidir. Bizim yazımıza aldığımız «Zalım Seneler», «Beni şad et vatanım için», «Garip ağlar», «Ağlarsa anam ağlar», «Çevir yolumuzu vatana Aliah», «Garip Mezarı», «Gönüm şen değil», «Yol ver başı dumanlı dağlar»... gibi gam ve keder dolu türkülerde vatan hasreti, dönme ümidi ve vatan toprağı uğrunda ölme isteğı yankılanır. Bu sürgün türkülerinden birisindeki şu mısralara dikkat ediniz :

**Zalım felek hasret koydu vatana
Çok elleştim yetemedim metlebe
Bu derdimi ben söyleyim kimlere
Beni şad et şad et vatanım için**

Tarih boyunca her zaman bir sanat yurdu olan Ahıska ve çevresinden Âşık Şenlik, Sefili, Emrahî, Hasta Hasan, Şavkı gibi usta âşıklar yetişmiştir. Böyle bir sanat geleneğine sahip olan Ahıska'dan sürgün dönemlerinde de güçlü şairler ve âşıklar yetişmiştir. Mürtez Dede, Sakine Nene, Fehlül, Zeynul Yektay, Cabir Halidov, Şimşek Sürgün, İlim Şahzadayev, Mehyar Ahmedoğlu, İlyas İdrisov, Gülahmet Şahin, Müseddin... gibi Ahıskalı çağdaş el şairleri soydaşlarının isteklerini, hasret ve ümitlerini oldukça güzel bir şekilde ifade etmektedirler.

Sovyetlerdeki Türk boylarının facialı tarihini anlatan Türk sürgün folkloru, bütün Türk tarihinin en dertli ve hem de en şerefli sayfaları arasındadır. Ahıskalıların, Karaçaylıların, Balkarların, Kırmıhların, Gökçelilerin yarattığı bu sürgün folkloru göstermektedir ki, bu Türk boyları yaşayacak ,amansız düşman onları ezemeyecek ve onların Türklük ruhunu öldüremeyecektir.